

Isytihar perubahan waktu solat perlu seragam

Dr Ahmad Irfan Ikmal Hisham

Ketua Program Sains Kemanusiaan, Universiti Malaysia Pahang



Pertukaran waktu Subuh yang diisytiharkan kerajaan Selangor, baru-baru ini mengundang perdebatan baik dalam kalangan ahli akademik, pengamal falak mahu pun orang awam.

Rakyat Selangor akur dengan pengisytiharan itu, tetapi masih ada melihatnya dengan keresehan dan persoalan.

Pada zaman Nabi Muhammad SAW, pertukaran urusan memabatkan kaifiat ibadat bukanlah satu perkara asing. Contohnya, kiblat umat Islam pernah ditukar daripada Masjid al-Aqsa ke Kaabah.

Lebih mencabar lagi, ia berlaku di saat Nabi Muhammad SAW sedang mengimamkan solat Asar bersama sahabat di Madinah.

Mendengar arahan itu, Baginda terus melaksanakannya walaupun sedang solat dan berpusing sekitar 180° ke belakang arah selatan, serta kembali ke posisi imam di hadapan makmum.

Solat ibadah yang tertakluk kepada arah dan masa. Antara syarat sah solat ialah keperluan menghadap kiblat dan dilaksanakan pada waktu tertentu.

Zaman awal Islam, waktu solat ditentukan mengikut panduan Nabi Muhammad SAW berdasarkan pergerakan matahari. Perkembangan ilmu falak



Penggunaan teleskop lebih canggih mampu membantu perkembangan ilmu falak dan astrometri. (Foto hiasan)

dan astrometri membolehkan pergerakan matahari dinilai dan diterjemahkan dalam sudut serta waktu.

Waktu solat lebih mudah ditentukan kerana matahari berada di atas ufuk atau sebelum terbenam. Waktu Zuhur, Asar, Maghrib dan Syuruk termasuk dalam kategori ini. Berbeza waktu Subuh dan Isyak, matahari berada di bawah ufuk serta tidak kelihatan.

Oleh itu, kita hanya memahami derivatif dan kesan yang wujud apabila matahari berada pada sudut tertentu di bawah ufuk. Hilangnya shafaq merah untuk waktu Isyak dan kelihatan fajar sadiq untuk waktu Subuh.

Di Malaysia, waktu Subuh sebelum ini dihitung apabila matahari berada 20° di bawah ufuk untuk semua negeri kecuali Kelantan yang menggunakan

nilai 19°. Sebahagian sarjana merujuk sudut ini sebagai jarak zenit atau sudut junam.

Berdasarkan ijihad lama, pada sudut itu fajar sadiq akan kelihatan. Ulama silam berbeza pandangan terhadap nilai sudut junam matahari disebabkan pelbagai faktor seperti latitud dan longitud tempatan serta nilai altitud matahari.

Contohnya, al-Biruni meletakkan nilai antara 15-18°, al-Qaini (17°), Ibn Syatir, Tusi dan Marдени (19°), sementara ahli falak di Marakesh, Yaman dan Tunisia (20°).

Memandangkan sifat waktu Subuh yang agak luas dan terbuka untuk ruang ijihad, perkembangan sains dan teknologi membolehkan kajian dilakukan bagi menilai semula sudut tinjau 20° berkenaan.

Banyak siri pembentangan kajian dilakukan oleh malim sarjana falak dan kemuncaknya ialah ketika Muzakarah Falak Kebangsaan yang diadakan pada 17 hingga 19 September lalu.

Walaupun terdapat perbezaan pandangan, nilai yang dibawa dalam Mesyuarat Majlis Kebangsaan Hal Ehwal Ugama Islam (MKI) ialah 18° dan semua negeri sudah mendapat pemakluman.

Antara perkara yang perlu difahami umat Islam, syariat mementingkan penelitian dalam urusan pelaksanaannya. Sekiranya membabitkan masa, kita perlu teliti supaya ibadat itu didirikan pada masanya.

Melaksanakannya lebih awal atau lewat di luar waktu, akan menatijahkan ibadat tidak diterima.

Waktu Isyak contohnya, dalam Mazhab Shafie disunatkan untuk mentakhirkan Isyak sehinggalah malam betul-betul gelap.

Dalam kitab *Sabilul Muhtadin*, Syeikh Muhammad Arshad menyatakan, "dan sunat mentakhirkan dia (Isyak) hingga hilang syafaq yang kuning dan putih supaya keluar daripada khilaf orang yang mewajibkan dia."

Begitu juga solat Subuh, ulama berbeza pandangan terhadap waktu afdal menunaikannya. Jumbuh ulama termasuk Mazhab Shafie berpandangan afdalnya di awal waktu (al-taghlis), sementara Mazhab Hanafi berpandangan waktu afdal di hujung waktu (al-isfar).

Sebahagian sarjana memahami pandangan al-isfar sebagai inisiatif untuk keluar daripada khilaf kerana kesukaran menen-

tukan waktu Subuh. Kedua-dua pandangan ini adalah hasil daripada pemahaman yang berbeza terhadap beberapa hadis Nabi.

Sekiranya kita meraikan pandangan ini, yang pasti ialah perbuatan menunggu beberapa ketika untuk mendirikan solat selepas waktu diyakini telah masuk adalah perbuatan soleh.

Oleh demikian, umat Islam di Malaysia perlu peka dengan perkembangan ini. Memandangkan urusan pentadbiran agama terletak dalam senarai negeri, maka taatlah pemerintah di negeri masing-masing.

Tiada keperluan untuk bimbang mengenai solat Subuh yang terdahulu kerana perkara itu berada dalam kerangka ijihad. Mengikut kaedah, sebarang implikasi daripada ijihad lama tidak terkesan dengan ijihad yang baharu.

Tiada keperluan untuk menuding jari kepada negeri yang awal atau lewat membuat pengisytiharan. Tiada keperluan juga mendabik dada menjadi pihak yang bersegera dalam perkara kebaikan dan menuding jari kepada pihak yang berlengah-lengah.

Akan tetapi sebagai muhasabah, demi kepentingan ibadat umat Islam secara amnya, sebaiknya pihak berkuasa agama memikirkan mekanisme supaya pengisytiharan perkara memabatkan ibadat dapat diseragamkan di semua negeri seperti pengisytiharan tarikh puasa dan hari raya.

Ini sekali gus dapat mewujudkan imej institusi agama yang positif dan progresif, selain menutup pintu fitnah yang mungkin timbul akibat perbezaan pelaksanaan antara negeri di Malaysia.